

ภาควิชาสตรีศึกษา
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ยุติความรุนแรง ต่อผู้หญิง

ตอนที่ 2

17 ตุลาคม 2557

วันยุติความรุนแรงในประเทศไทย

ตอนที่แล้ว เราได้พูดถึงอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ หรือ CEDAW ในภาพกว้างระดับนานาชาติกันไปแล้ว ตอนที่ 2 นี้ มาทำความรู้จัก CEDAW และความเคลื่อนไหวของวันยุติความรุนแรงในประเทศไทยของเรากันบ้าง

ภายในฉบับนี้

- ประเทศไทยกับ CEDAW
 - ประเทศไทยกับการแก้ไขกฎหมาย
 - วันยุติความรุนแรงในประเทศไทย
 - การดำเนินงานด้านกฎหมาย
- เรื่องการยุติความรุนแรงต่อสตรีของ
ภาครัฐ

ประเทศไทย กับ CEDAW

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ โดยวิธีภาคยานุวัติ หรือการลงนามให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2528 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน 2528 จากการที่รัฐเข้าเป็นภาคีนั้น มีผลผูกพันให้ทั้งรัฐและฝ่ายนิติบัญญัติรับที่จะนำบทบัญญัติในอนุสัญญา CEDAW มาใช้ในประเทศ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องส่งเสริมความเสมอภาคของสตรีในทุกๆด้านของชีวิต ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงสถานที่ทำงานและรัฐบาล เรียกได้ว่าเป็นสัญญาประชาคมที่ทำไว้กับผู้หญิงทั้งประเทศเพื่อเปิดทางให้ผู้หญิงได้เข้าไปอยู่ในเวทีแห่งการเจรจาเรื่องสิทธิ รวมทั้งเป็นวิสัยทัศน์และระบบค่านิยมที่แสวงหาการคุ้มครองให้กับศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้หญิงทั้งหลายด้วย แต่ทั้งนี้รัฐบาลไทยได้ระบุข้อสงวนในการเข้าเป็นภาคี เพื่อเป็นข้อยกเว้นไม่ผูกพันตามอนุสัญญา CEDAW รวม 7 ข้อ จาก 16 ข้อ ไว้จำนวน 7 ข้อ ได้แก่

- ข้อ 7 เรื่องสิทธิในโอกาสที่จะเข้ารับราชการได้ทุกระดับตำแหน่ง
- ข้อ 9 เรื่องการได้สัญชาติของบุตรตามมารดา
- ข้อ 10 เรื่องสิทธิและโอกาสที่เท่ากันทางการศึกษา
- ข้อ 11 เรื่องสิทธิในโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานชนิดเดียวกัน
- ข้อ 15 เรื่องสัญญาและเอกสารใดๆที่มีผลตามกฎหมาย ซึ่งมุ่งจำกัดความสามารถทางกฎหมายของสตรีที่ให้อือเป็นโมฆะ
- ข้อ 16 เรื่องความเสมอภาคในด้านครอบครัวและการสมรส

การที่ประเทศไทยตั้งข้อสงวนไม่ผูกพันตามอนุสัญญา CEDAW ได้ถูกทักท้วงและเพ่งเล็งจากประเทศต่างๆ และจากองค์กรที่มีใช้รัฐบาลในเวทีการประชุมระหว่างประเทศ และเพื่อแสดงความใส่ใจในเรื่องดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดนโยบาย มาตรการ และกฎหมายต่างๆ และนำเสนอคณะรัฐมนตรีให้มีมติเห็นชอบให้ยกเลิกข้อสงวนไปแล้วจำนวน 6 ข้อ ดังนี้

มติคณะรัฐมนตรี	การยกเลิกข้อสงวน
30 ตุลาคม 2533	ข้อ 11 <u>เรื่องสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานชนิดเดียวกัน</u>
	ข้อ 15 <u>เรื่องสัญญาและเอกสารใดๆที่มีผลตามกฎหมาย ซึ่งมุ่งจำกัดความสามารถทางกฎหมายของสตรีที่ถือเป็นโมฆะ</u>
8 กันยายน 2535	ข้อ 9 <u>เรื่องการได้สัญชาติของบุตรตามมารดา</u>
28 พฤศจิกายน 2538	ข้อ 7 <u>เรื่องสิทธิในโอกาสที่จะเข้ารับราชการได้ทุกระดับตำแหน่ง</u>
	ข้อ 10 <u>เรื่องสิทธิและโอกาสที่เท่ากันทางการศึกษา</u>
10 เมษายน 2555	ข้อ 16 <u>ความเสมอภาคในด้านครอบครัวและการสมรส</u>

ข้อสงวนที่ประเทศไทยยังขอยกเว้นไม่ผูกพันตามอนุสัญญา CEDAW คือ ข้อ 29 เรื่องการให้อำนาจศาลโลกในการตัดสินกรณีพิพาท และมีประเด็นที่ยังต้องดำเนินการต่อ เช่น สิทธิตัดสินใจกำหนดจำนวนบุตร, การทำหมั้น, การรับผิดชอบบุตรในทางกฎหมายและทางปฏิบัติ

หน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสตรีร่วมกันผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้หญิงชายได้รับสิทธิและโอกาสอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะกฎหมายครอบครัวได้ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขกฎหมายหลายฉบับ เช่น สิทธิการฟ้องหย่า สิทธิในการใช้คำนำหน้านาม การเลือกใช้ชื่อสกุล กฎหมายคุ้มครองการข่มขืนระหว่างสามีภรรยา เป็นต้น ตัวอย่างกฎหมายที่ได้รับการแก้ไข

➤ พระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2548

- คู่สมรสทั้งหญิงและชาย เลือกใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดก็ได้
 - หย่า – กลับไปใช้สกุลเดิม
 - หม้าย – ใช้ต่อไปได้ ถ้าจะสมรสใหม่ กลับไปใช้สกุลเดิมก่อน

➤ พระราชบัญญัติคำนำหน้านามหญิง พ.ศ.2551

- อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป และยังไม่ได้สมรส ใช้ “นางสาว”
- จดทะเบียนสมรสแล้ว สามารถเลือกใช้ “นาง” หรือ “นางสาว”
- สิ้นสุดการสมรสแล้ว สามารถเลือกใช้ “นาง” หรือ “นางสาว”

➤ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 16) พ.ศ.2550

- ชายและหญิงคู่หมั้นสามารถเรียกร้องค่าทดแทนจากผู้อื่นที่ร่วมประเวณีหรือข่มขืนกระทำชำเราคู่หมั้น
 - เดิม ชายคู่หมั้น **แก้ไขเป็น** ชายหรือหญิงคู่หมั้น
 - เดิม ชายอื่นซึ่งได้ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้น **แก้ไขเป็น** ผู้ซึ่งได้ร่วมประเวณีกับคู่หมั้นของตน

เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ดังนั้นผู้หญิงจึงควรมีสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่ร่วมประเวณีกับคู่หมั้นของตนได้ เช่นเดียวกัน

สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามี เป็นชู้หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจิดน อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

เดิม สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันทริยาหรือภริยามีชู้

แก้ไขเป็น สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามี เป็นชู้หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจิดน

จะเห็นได้ว่าภริยาจะฟ้องหย่าสามีได้นั้นจะต้องพิสูจน์ให้ได้ถึงขนาดที่สามีไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นและได้อุปการะหรือยกย่องเสมอเหมือนภริยา ในขณะที่ภริยาหากมีชู้ (ร่วมประเวณีกับชายอื่นครั้งเดียว) สามีก็สามารถฟ้องหย่าได้ และทั้งนี้การแก้ไขก็เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในเรื่องการฟ้องหย่า

➤ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 19) พ.ศ.2550

ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นมีความผิด

เดิม จำกัดเพียงว่า “หญิงอื่นซึ่งไม่ใช่ภริยา” **แก้ไขเป็น** “ผู้อื่น” (ใครข่มขืนใครก็มีความผิด) และเพิ่มนิยามของคำว่า “ข่มขืนกระทำชำเรา” โดยได้ขยายคำจำกัดความให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงซึ่งเป็นภริยา นอกจากนั้นยังได้ขยายความคุ้มครองไปถึงผู้ชายและเด็ก (ทั้งเด็กหญิงและชาย) ด้วย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความ

ผู้ใดกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งไม่ใช่ภริยาหรือสามีของตนมีความผิด

เดิม จำกัดเพียง “เด็กหญิง” **แก้ไขเป็น** เด็ก (รวมทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย)

เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของเด็กทุกคน (เด็กหญิงและเด็กชาย)

นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีกฎหมายที่ต่อต้านความรุนแรงทางเพศ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามการค้าประเวณี (พ.ศ.2539) พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก (พ.ศ.2540) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22 พ.ศ.2547 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 ความผิดต่อเสรีภาพ และมีการให้สัตยาบันอนุสัญญาเรื่องการค้ามนุษย์และการขายมนุษย์ให้เป็นทาสที่ประเทศไทยเป็นภาคี มีหลายฉบับ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก (ค.ศ.1921) อนุสัญญาเพื่อการปราบปรามการค้าบุคคล และการแสวงประโยชน์ จากการค้าประเวณีของผู้อื่น (ค.ศ.1933) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (ค.ศ.1999) ฯลฯ

การขับเคลื่อนกฎหมายหรือมาตรการต่างๆ ถือเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเข้าไปป้องกันและยุติปัญหาความรุนแรงต่อสตรี เจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชนมีความพยายามที่จะดำเนินการช่วยเหลือและเยียวยาความรุนแรงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้กฎหมายมิได้มุ่งเน้นเฉพาะการคุ้มครองผู้หญิงหากรวมถึงเด็กและสมาชิกทุกคนที่อยู่ในครอบครัวและได้รับผลกระทบจากความรุนแรงด้วย อย่างไรก็ตามการดำเนินการต่างๆยังไม่ราบรื่นเท่าที่ควรเนื่องจากความไม่พร้อมด้านบุคลากรและปัญหาความรุนแรงที่เกิดในครอบครัวเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนซับซ้อน

ทั้งภาครัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ฝ่ายควรจะต้องสร้าง เริ่มตั้งแต่วิเคราะห์ถึงโครงสร้างของปัญหาความรุนแรง ร่วมกันกำหนดจัดวางมาตรการเข้าต่อสู้กับปัญหา เพื่อที่จะนำไปเชื่อมโยงเข้าสู่การหาคำตอบ หรือแนวทางการแก้ไข ที่ให้ผลได้แบบเป็นรูปธรรมและชัดเจน เจตนารมณ์ที่ต้องการสร้างความเข้าใจตรงกันว่า

"ความรุนแรงต่อผู้หญิง" คือภัยร้ายของสังคม และมนุษยชาติ"

เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 1999 (พ.ศ.2542) ประเทศไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรี
กำหนดให้เดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นเดือนรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี
เพื่อยุติความรุนแรงทั้งต่อเด็กและสตรี
โดยดำเนินการรณรงค์ตลอดเดือนพฤศจิกายนให้สังคมได้ตระหนัก
และร่วมป้องกันขจัดความรุนแรงต่อเด็กสตรีให้หมดสิ้นไป

กิจกรรมการยุติความรุนแรงในปีที่ผ่านมาของภาครัฐ

โครงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกเพื่อยุติความรุนแรงใน
ครอบครัว "Gentleman's Club" "สุภาพบุรุษยุติความรุนแรง"
มีเป้าหมายที่จะจุดประกายให้เกิดความตระหนัก
ในปัญหา โดยเฉพาะภาคีเครือข่ายพลังบุรุษที่จะเป็นส่วนสำคัญ
ในการร่วมสร้างกระแสการรณรงค์เพื่อยุติปัญหาความรุนแรง สร้าง
จิตสำนึก และมีส่วนร่วมยุติความรุนแรงในครอบครัว

โครงการ "Ladies Parking & Safety Zone" การจัดพื้นที่
จอดรถสำหรับสตรี เพื่อลดเหตุอาชญากรรม การทำร้ายร่างกาย
สตรี และเพิ่มความปลอดภัยในบริเวณพื้นที่จอดรถให้สตรี โดย
บริษัทเซ็นทรัลพัฒนาฯ ได้ขยายพื้นที่จอดรถโซน Ladies Parking ไป
ทุกสาขาของศูนย์การค้าเซ็นทรัล รวมทั้งหมด ๒๑ แห่ง สามารถ
รองรับรถได้กว่า ๑,๕๐๐ คัน ซึ่งในส่วนของศูนย์การค้าเซ็นทรัล
พลาซ่า ลาดพร้าว สามารถรองรับรถได้จำนวน ๕๐๐ คัน โดยโซนสี
ชมพูที่สื่อถึงสตรี และสีชมพูยังช่วยสะท้อนให้โซนสว่างมากขึ้น ทำให้
มองเห็นด้วยตาได้ง่าย พร้อมทั้ง มีพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ได้
มาตรฐานเป็นสตรี มาให้บริการและบันทึกข้อมูลรถยนต์ของลูกค้า
ที่มา จอดรถในโซน เพื่อให้สตรีรู้สึกมั่นใจในความปลอดภัยเมื่อมาใช้
บริการจอดรถในศูนย์การค้ามากยิ่งขึ้น

เนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ นำมาซึ่งความสูญเสีย และเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ
สังคม และการเมือง ซึ่งผู้หญิงต้องรับภาระหน้าที่เป็นหัวหน้า
ครอบครัว และต้องรับภาระอบรมเลี้ยงดูลูก พร้อมกับ
ประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว นับเป็นภาระ
อันใหญ่หลวงของสตรีชายแดนใต้ จังหวัดปัตตานี จัดงาน
“รวมพลังผู้หญิงชายแดนใต้ ยุติความรุนแรงทุกรูปแบบ”
กิจกรรมประกอบด้วย การเดินรณรงค์ยุติความรุนแรง การ
เสวนา การแสดงนิทรรศการ และการมอบเงินทุนประกอบ
อาชีพ และทุนการศึกษา ให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก
สถานการณ์ความไม่สงบ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้าง
จิตสำนึก สร้างความหนักแน่นของผู้คนในสังคมร่วมกัน
รณรงค์ยุติการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีทุกรูปแบบ
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ระบบ Call Center ศูนย์ OSCC ตัวแทนจาก บริษัท
แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) หรือเอไอเอส
กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) และ
บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) (TOT) ร่วมรับฟังปัญหาและ
บูรณาการแก้ไขบริการ Call Center เพื่อให้สะดวกต่อการ
ใช้บริการของผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น และได้ขอความร่วมมือจาก
ภาคีเครือข่าย ทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวง
สาธารณสุข และกระทรวงแรงงาน ให้ปฏิบัติตามที่ได้ทำ
บันทึกข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ๑.การช่วยเหลือกรณีตั้งครุฑ
ไม้พร้อม (คุณแม่วัยใส) ๒.การช่วยเหลือกรณีผู้เสียหายจาก
การค้ามนุษย์ ๓.การช่วยเหลือกรณีแรงงานเด็ก และ ๔.การ
ช่วยเหลือกรณีการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และ
คนพิการ

การดำเนินงานค่านิยมเรื่องการยุติความรุนแรงต่อสตรีของภาครัฐ

พ.ศ.2532

✍ มีการก่อตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ขึ้นอย่างเป็นทางการ ประเทศไทยจึงถือให้วันที่ ๘ มีนาคม ของทุกปี ทุกภาคส่วนร่วมจัดกิจกรรมเพื่อฉลองเนื่องในโอกาสวันสตรีสากล

พ.ศ.2542

✍ การให้เดือนพฤศจิกายนของทุกปีเป็น **“เดือนรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี”**

✍ รัฐบาลได้มีมาตรการจัดให้มี **“ศูนย์พึ่งได้”** ในโรงพยาบาลทุกแห่งในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ให้บริการในรูปแบบ ศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กและสตรี ในภาวะวิกฤตจากความรุนแรง (One Stop Crisis Center:OSCC) ซึ่งเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นในโรงพยาบาล ทำงานโดยทีมสหวิชาชีพเพื่อให้บริการ

พ.ศ.2543

✍ คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2543 เห็นชอบนโยบายและแผนขจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

พ.ศ.2550

✍ การกำหนดแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีเป้าประสงค์ให้คนในสังคมดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ มีความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย

✍ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองเด็กและสตรีอย่างชัดเจน

✍ รัฐบาลได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 โดยมีส่วนประสงค์หลักเพื่อคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้ถูกกระทำและผู้พบเห็นเหตุการณ์มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุเพื่อหยุดความรุนแรงนั้น

เรียบเรียงจาก

- ข่าวกิจกรรมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, จาก http://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=5164
- เดือน วงษา.ต่อต้านการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี, จาก www.trafocord.org/wp-content/uploads/2013-03/1-ต่อต้านการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี-2553.doc
- ศูนย์ข้อมูลกลางด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย, สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, จาก <http://www.gender.go.th/>
- ภาวดี ทองอุไทย. สิทธิและความเสมอภาคหญิงและชายตามพันธกรณีระหว่างประเทศอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี บทบาทหญิงชายในระบบเศรษฐกิจ, สิงหาคม 2553
- วิระดา สมสวัสดิ์. นิติศาสตร์แนวสตรีนิยม, เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 1, 2549
- สตรีกับความรุนแรง, จาก <http://www.gender.go.th/report/report50/see.html>
- สถานีพัฒนาสังคม บทบาท "สื่อ" ในการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ตอนที่ ๑ สถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในปัจจุบัน, จาก <http://www.naewna.com/lady/columnist/6000>
- หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุก รูปแบบ พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ = Convention on the elimination of all forms of discrimination against women (CEDAW) Optional protocol to the convention on the elimination of all forms of discrimination against women. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550

ภาพประกอบ

- Central Festival Phuket introduces 'ladies only' parking, ค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2557 จาก <http://www.thepuketnews.com/central-festival-phuket-introduces-%E2%80%98ladies-only%E2%80%99-parking-45475.php#sthash.BEOTQHPu.dpuf>
- International Day for the Elimination of Violence against Women, ค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2557 จาก <http://bilingualiesae.files.wordpress.com/2009/11/imagen2.gif>
- Jo Tripon. Going to CEDAW Book. ค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2557, จาก <https://www.behance.net/jotripon>
- นิตยสารแมรี แคลร์ ร่วมเป็นสื่อกลางรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี, จาก <http://www.tijthailand.org/main/th/content/122.html>
- พม.ชวนรณรงค์ "หยุดความคิดชายเป็นใหญ่". ค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2557, จาก http://www4.thaihealth.or.th/partner/arti_partner/18274

